

A SZÉGYEN

Behajtuk az utolsó oldal elolvasása után, a könyvet, letesszük és el kezdünk gondolkozni: miért is írta meg „A szégyen” című kisregényét Thurzó Gábor? Mi volt az a lényeges és fontos dolog amiről csak neki van értesülése, amit csak ő mondhat el nekünk, legalábbis a leírt formában és egyéniségén átszűrő tartalommal?

Gondolkozunk és sehogyan sem találjuk meg a regény magvát. Az öregedő férfi túltengően erotikus szerelmének aprólékos leírása, melyet a tizenhét évével máris velejéig romlott Kály Anna iránt érez a professzor, sem ismereteinket nem bővíti pozitívan, sem — bizonyára szándékolt — tanulságával nem szolgál erőforrással erkölcsi magatartásunkhoz. Csak a történet pikantériáját növeli, hogy a férfi komoly tudós, s a lány egy kis senki, mindenképpen értéktelen, nem dolgozó, társadalmunkon kívül élő „titkos örömlány”, a kapitalizmusból ámentett, ma már alig fellelhető figura.

Nos, ha már az író érdemesnek találta tollára venni, hinnünk kell abban, hogy oka volt rá. Az ismeretség kezdete azonban logikátlan, véletlen, holott a lányt a továbbiakban mint „palivadászó” kokottot tünteti fel. Látszólagos öntudatlan hazudozásának sem adhatunk hitelt, amellyel az ötvenéves férfi iránti szerelmét és „alapjában véve romlatlan”-ságát igyekszük bebizonyítani, már csak azért sem, mert nem tudjuk honnan jött, mi tette azzá ami. Tizenhét éves, egyidős felszabadulásunkkal s mégis, ebben a lányoknak is ezer munka- és tanulási lehetőséget kínáló új rendben a feltűnően szép Kály Anna tíz forintért „adja el” magát az író által font műglóriával a feje körül, amelynek lidérces fényét a geofizikus iránt érzett állítólagos szerelme adja.

Nem, nem hisszük el azt sem, hogy Annát a professzor húszéves fiával, Ádámmal kimondatott „aranyigazság” sordorta a tízforintos „nyavajgásokba”, az

utcán szerzett férfiismerőseivel, Adám, amikor apjának szennyves viszonyára rájön, ezeket mondja: *Tudja mi a baj velünk fiatalokkal? Hogy aki a világra jön, annak biztosított helye van. Semmit sem kell tennie érte... Most kellenének maguk, hogy megmagyarázzák: ez csak a kezdet... Miért nem tanítanak meg arra, hogy ezután jön a neheze, amiért élni érdemes...?*

Hamis. Hamisnak érezzük az okoskodást és éppen úgy kevésnek ahhoz, hogy a regény tengelye lehessen, mint amennyire gyöngye érv egy lány elzüléséhez. Egyelőre van feladat elég, nem is a könnyebbik felén dolgozunk a szocializmus építésének, izmot és agyat megfeszítve vehet részt benne mindenki, aki — akar! S a gyengébbeket, az ingadozó jelleműeket is segíti a közöség, a társadalom támogató és — könnyelműsködés, súlyos vétség esetén — tiltó, büntető ereje. Ezt azonban Thurzó Gábor regényében nem használja fel a geofizikus megmentésére, pedig a hirtelenében barátnak kinevezett Mathézer Józsin keresztül megtehetné.

Nem menti meg semmi a professzort (a regényben mindvégig névtelen marad), s a professzor sem a lányt, hiszen nem szereti, csak hiúságának hízeleg a „fiatal test” birtoklása. A „szégyen”-ből végül is az húzza ki, hogy megtudja: Anna feslett életet él, megundorodik tőle és többszöri visszaesés után, ordenaré módon szakít vele. Pedig a bűn közös, az ítélet tehát igazságtalan. Ezt helyrehozandó a férfi a rendőrségen alibit igazol a lánynak, aki egyik „ismerősetől” különböző értékeket emelt el. Hogy ez „szép” cselekedet volna, azt nehezen hisszük el a geofizikus szavain keresztül az írónak...

Van még egy fontos, de mindvégig passzív szereplője a regénynek: Irén, a feleség. „Türelmessel csatát lehet nyerni” — így szól a bölcs mondás és — ha férje mellette-maradása csatanyerést jelent — ezt Irén némaságával el is

éri. Mégis, hogy a megtudott tisztátalan kapcsolat ellenére „mindenben” engedelmeskedni a férjének helyes volna, abban erősen kételkedünk. Nem osztjuk nézetét az írónak abban sem, — amire Irén példája tanít —, hogy nem kell tenni semmit egy illegális viszony megszüntetésére, legyen elég a megcsalt asszonynak a megállapítás: „én a felesége vagyok, ő csak a szeretője!” A ma asszonya nem gondolkodhat így, nem nézheti ölbetett kezekkel családi élete bemocskolását. S itt megmutatni a helyes utat, az író feladata!

„...ötven éves vagyok, rámnőnek a skatulyák...” panaszkodik a geofizikus. „Mindazt, amit tartalomnak hittem, forma volt...” — Végső fokon talán ez a regény magva: erre ráébreszteni a főhőst. Ehhez kellett Anna romlottsága, a barátja értetlensége, a fia szemrehányásai, a feleség türelme.

De íme a professzor (vagy az író?) elmentmondásba keveredik, mert ilyen kijelentést is tesz: „...Éreztem magam mellett Irént és jött velem a szabály, a kötelesség, a törvény, a felelősség...” És később ugyanezzel az Irénnel maga mellett ezt a fogadalmat teszi: „...Végre

én akarok lenni. Én és az, aki valóban vagyok: egy és ugyanaz az ember... Persze ez a legnehezebb, de csak ezt érdemes megpróbálni...” Mi azonban nem sokat bízunk ennek a valóban egyedül érdekes programnak a megvalósításához, egyforma körülmények között, minden súlyosabb megrázkódtatás nélkül, körülváltva a megszokott testi és lelki kényelemmel, amivel a felesége veszi körül...

Nem, nem hiszünk a változásban, a főhős alapvetően más magatartásában, abban, hogy a formát a jövőben tartalommal tudja majd megtölteni. Annál is inkább kételkedünk, mert a regény keretén belül halvány utalás sem történik az új életmódra, amely pozitív irányba terelhetné a professzor egyéniségének további fejlődését.

Mindezek leszögezése után véleményünk szerint Thurzó Gábor, aki többek között az „Amen, amen” írója is, tehetségéhez és írói hírnevéhez méltatlan művet alkotott „A szegény” című kisregényében. A gördülékeny stílus és az „olvasmányos” fogalmazás sem menti meg a könyvet az értéktelenségtől.

BIHARI KLÁRA:

HOLNAP

Bihari Klára regénye, a „Holnap” azoknak okoz örömet, akik hosszú időre szeretnek belefeledkezni egy-egy könyv olvasásába, heteken át beleélni magukat a főhős érzéseibe, gondolataiba, aggódni sorsa jobbrafordulásáért. A közel hat és félszáz oldalas mű a Szépirodalmi Kiadó gondozásában jelent meg, középpontjában Szatmári Annával, akinek élete történetét az író a gyermekorral kezdi. A könyv inkább a nőknek, azok közül is a húsz éven aluli korosztálynak való, de tanulságos olvasmány lehet a szülők számára is, rádöbbenheti őket, hová vezet a gyermek tökéletes magára hagyása.

„A gyermek egyedülléte a családban!” — Sokat foglalkoznak ma ezzel a kérdéssel pedagógusaink a szülői értekezleteken, az újságokban, a rádióban, mindenütt. A kis Anna iskolapéldája ennek a magára hagyottságnak! Nem törődik vele sem izákos apja, sem a nélkülözéstől, férje

durvaságától agyongyötört anyja, akit kielégítetlen asszonyisága hajszolja bele, hogy állandóan önmagával foglalkozzék.

Anna így idegenként nő fel szülei és részegségben fogant eszelős nővérkéje között. A gyermek Anna életében Irmus korai halála sem hoz változást, mert a szülők továbbra is egyéni gondjaikba merülve élnek körülötte. Iskolába is későn kezdik járattani, pedig a kislány csupa tudásszomj. Az apa lassan kikopik a gyárból, ahol lakatosként dolgozott, már csak az ivásnak él, szíve tönkre megy, míg végül egy roham megöli.

Szatmáriné — mivel a mindennapi megszerzéséhez segítségre van szüksége — kiveszi lányát az iskolából, aki még tizenhétéves korára sem jutott el a nyolc általános elvégzéséig. Most már neki sincs kedve a tanuláshoz, a sok mulasztás hiányossá tette tudását, szegyenkezik a nála jóval többet tudó társai előtt.